

ПУТ У ГОРЊАК

Од Великог Села до самога Ждрела
Кô да ј' вила неки ћилим разастрла
Од зелене траве и свакаке шаре,
Да себи домами уморне бећаре,
Па доклен ти вила лаког санка бира, 5
'Лађан поток слабе ноге ти испира,
Ветрови ти тихи лепо мирис дају,
Заслађене хране горком уздисају . . .
Са далеког пута, уморан сам сео,
Не би л' санка нашô сетан, невесео; 10
Повило се цвеће, полегла је трава,
Али мене санак давно избегава!
Сила се је мисли врзла по памети;
Много ли сам страдô, кад се срце сети:
Никад добро јутро! Никад добро вече! 15
Мени ноћца лако никад не протече . . .
У мислима тако узда'нô сам јако,
А сузе су текле низ образ полако.
Од груди се мојих вечан огањ створи,
Да у њима душа пре рока изгори! 20
По големом свету млађан се потуцам –
Што громовник нисам да на судбу пуцам? . . .
Све што ми је било недраго и драго,
Остављат сам морô равно, подједнако!
Па где сад почивам. . . о да дивна места! 25
Лепша никад није с уресом невеста!
Извезено цвећем, окићено горам' –
Ја и ово место оставити морам!
– Ено већ се крију сјајног сунца зраци,
Ка западу златни путују облаци: 30
Торбицу сам свезô, опанак притегô,
И ја бих са сунцем некуд даље бего:
Али једно срце, друго судба жели:
Ја по судби морам што она придели;
Видиш оно стење што се небу пење – 35
То је воља судбе . . . горко приделење! . . .

Кô боланог нада небу подигнута,
Подиже се гора од камена љута,
Болну диже главу а коленом клеча,
Каменито срце Млава јој просеца: 40
Зајазит се не да, мумла, јечи, стење,
И у муци тешкој прождире камење;
На њу грешну сунце никада не сија,
Само гром је мразну са хуком пробија,
Пламенита муља опали јој лица, 45
Да већма потавни срамна проклетница!
У нечистом недру вечну клетву скрива,

Зато гдегде грми, и немо почива,
Благослов је проклô – српски царе Лазо –
Како би јој и бог милости указô? . . . 50
– Поред ње ме бујне тврда стаза води,
Али куда, куда? Куд сам орô ходи;
Повише облака, и од неба више,
Јер уместо неба пуст се камен диже . . .
Не чује се тица, баш никаква гласа, 55
До вечите хуке безбожних таласа . . .
Не знам даље стазе, ни знам даљег пута,
У 'вакој се гори најлакше залута;
Ослабеле ноге даље не можеду,
А и куд ћу даље . . . даљу тражит беду? . . . 60

Изнемогло тело сурвало се доле,
Поред неке пусте развалине голе.
Тврдиња је била некад ово стара,
Чувала је верно свога господара,
А данаске шта је развалина ова? . . . 65
Постала је гњездо сурије орлова! . . .
Слушала је негда бојних труба звуке,
Шта данаске слуша? . . . Међеде и вуке!
Силена је војска овде становала,
На место је војске маховина пала! 70
Под маховом леже старе славе знаци,
Оружије светло, коњи и јунаци . . .
Све ту мирно лежи, под стеном страхоте,
Из прашине њине гуштери се коте . . .
– На њој данас седим и даљину гледим, 75
Ваљда гдегод ближе миран кров се диже,
Или добар пастир стаду следи белом;
Ал' ништа не беше у околу целом!
Као да је камен у љутини пукô
И у пукот своју све живо повукô! . . . 80

Ал' шта се забели у горскоме мраку?
То је бела кула на цркви *Горњаку*!
Раширила крила лабудова бела,
Белоћу је снега на себе узела;
Крст на њој блиста, сунцу одговара, 85
И по хладној стени златне пруге шара.
Једно се је звоно с беле куле чуло,
У моме је срцу трипут одјекнуло;
Запојаше тихо калуђери свети –
Можете л' ме, ноге, бар донде понети? 90
Ено ми дворишта, ено дворских врата,
Примиће ме у двор страна непозната,
Одмор ће ми дати, то ми само треба:
А благослов на нас бог шаље са неба! ...

1857. г.

(Горњак је манастир, задужбина цара Лазара, лежи у најдивљем пределу поред Млаве, на граници између 'омољског и млавског среза у пожаревачком окружју. – *Велико Село* и *Ждрело* места су у истом окружију. – *Млава* је река, која изнад Жагубице у окр<ужју> пожаревачком извире, и код Костоца у Дунав утиче. Прича се да је цар Лазар хтео преко ње разговарати са некаквим свецем Григоријем, који је близу Горњака у гори постио, па како је Млава онуда текла са великом хуком да нису могли речи један другом разумети, то је светитељи прокуну и оно се место данас зове *Тишина*, јер од онда увек ћути тамо Млава.)

Напомена: текст песме „Пут у Горњак” доноси се према Ђура Јакшић, *Песме*, САБРАНА ДЕЛА ЂУРЕ ЈАКШИЋА, књ. 1, приредио Душан Иванић, Слово љубве, Београд, 1978, стр. 32–35

НОЋ У ГОРЊАКУ

Као бедем тврди црна поноћ стоји, Преко кога прећи пуст се живот боји. Побожна обитељ светог манастира Грешноме је телу давно нашла мира.	
Онемише стене што неме бијаху, Умукнуше звери у дивијем страху; Не миче се листак, шума не шумори Мрка поноћ прети мркој пустој гори . . .	5
Па и Млава пуста уздише потмуло, Да се не би њено уздисање чуло, Сама у свом страху природа се грози. Страховите тајне нема поноћ носи . . .	10
Уздрма се кула – звоно се занија – У цркви се чује молитвица тија. Ужегу се саме погашене свеће – Кроз немо двориште неки дух пролеће.	15
На челу се бледом, где је круна сјала, Светитељска светлост дивно заблистала . . . Тихим ходом прође кроз дворану стару, Поклони се трипут светоме олтару –	20
Па ишчезне опет у поноћном мраку . . . Тако царе Лазо доходи Горњаку.	

У Подгорцу, 1857. г.

Напомена: текст песме „Ноћ у Горњаку” доноси се према Ђура Јакшић, *Песме*, САБРАНА ДЕЛА ЂУРЕ ЈАКШИЋА, књ. 1, приредио Душан Иванић, Слово љубве, Београд, 1978, стр. 36

ВЕЧЕ

Као златне токе крвљу покапане,
Доле пада сунце за гору, за гране.
И све немо ћути, не миче се ништа,
Та најбољи витез паде са бојишта!
У срцу се живот застрашеном таји, 5
Само ветар хуји . . . То су уздисаји . . .
А славуји тихо уз песмицу жале
Не би ли им хладне стене заплакале. –
Немо поток бежи – ко зна куда тежи?
Можда гробу своме – мору 'лађаноме! 10
Све у мртвом сану мрка поноћ нађе,
Све је изумрло — сад месец изађе!
Смртно бледа лица горе небу лети . . .
Погинули витез . . . ено се посвети! . . .

1857. г.

Напомена: текст песме „Вече” доноси се према Ђура Јакшић, *Песме*, САБРАНА ДЕЛА ЂУРЕ ЈАКШИЋА, књ. 1, приредио Душан Иванић, Слово љубве, Београд, 1978, стр. 39

Близо до неба гора је чарна,
Не треба орлу тек један лет
Само да пусти крила немарна —
Презрô је давно презрени — свет.

Тихо се вије, облаке гони,
Презирућ гледа у сунчев зрак . . .
Стреловит, после на земљу рони
И крвљу капа земаљски мрак . . .

Напомена: текст песме „Орао” доноси се према Ђура Јакшић, *Песме*, САБРАНА ДЕЛА ЂУРЕ ЈАКШИЋА, књ. 1, приредио Душан Иванић, Слово љубве, Београд, 1978, стр. 51

ПОНОЋ

..... Поноћ је. У црном плашту нема богиња; Слободне душе то је светиња . . . То глуво доба, тај црни час – Ал' какав глас?	5
По тамном крилу неме поноћи Кô грдан талас један једини Да се по морској ваља пучини – Лагано хуји – кô да умире, Ил' да из црне земље извире?	10
Можда то дуси земљи говоре? Ил' земља куне своје покорѐ? Ил' небо можда даље путује, Да моју клетву више не чује? Па звезде плачу, небо тугује, Последњи пут се с земљом рукује . . . Па зар да неба свету нестане? Па зар да земљи више не сване? Зар да остане – Тама? . . .	15 20
И ход се чује – Да л' поноћ тако мирно путује? Ни ваздух тако тихо не гази – Кô да са оног света долази? Ил' крадом облак иде навише? Ил' болник какав тешко уздише? Ил' анђô мелем с неба доноси? Ил' оштру косу да га покоси? Да љубав нејде? ... Да злоба није? ... Можда се краде да нам попије, И ову једну чашу радости? Ил' можда суза иде жалости? Да нас ороси тужна капљица? Или нам мртве враћа земљица?	25 30
..... Врата шкринуше . . . О, душе! о, мила сени! О, мајко моја! о, благо мени! Много је дана, много година, Много је горких било истина; Много ми пута дрхташе груди, Много ми срца цепаше људи, Много сам кајô, много грешио, И с хладном смрћу себе тешио; Многу сам горку чашу попио, Многи сам комад сузом топио . . . О, мајко, мајко! о, мила сени! Откад те, мајко, нисам видео,	35 40 45

Никаква добра нисам видео . . .	
Ил' можда мислиш: „Та добро му је!	
Кад оно тихо ткање не чује	50
Што паук везе жицом тананом	
Над оним нашим црним таваном,	
Међу људма си – међу ближњима . . .”	
Ал' зло је, мајко, бити међ' њима!	
Под руку с злобом пакост путује,	55
С њима се завист братски рукује,	
А лаж се увек онде наводи,	
Где их по свету подлост проводи;	
Ласка их двори, издајство служи,	
А невера се са њима дружи . . .	60
О, мајко, мајко, свет је пакостан –	
Живот је, мајко, врло жалостан . . .	
.....	
.....	

На Липару, 1866. г.

Напомена: текст песме „Поноћ” доноси се према Ђура Јакшић, *Песме*, САБРАНА ДЕЛА ЂУРЕ ЈАКШИЋА, књ. 1, приредио Душан Иванић, Слово љубве, Београд, 1978, стр. 92–94

НА ЛИПАРУ

Јесте ли ми род?. . . сирочићи мали!
Ил' су и вас можда јади отровали,
Или вас је слабе прогонио свет?
Па дођосте само – да, кад људе знамо,
Да се и ми мало боље упознамо, 5
У двопеву тужном певајући сет . . .

Ми смо мале,
Ал' смо знале
Да нас неће
Нико штети, 10
Нико смети
Тако волети
Као ти,
– Ћију ћи!

Моје тице лепе, једини другари 15
У новоме стану, познаници стари,
Срце вам је добро, песма вам је мед;
Али моје срце, али моје груди
Леденом су злобом разбијали људи,
Па се место срца ухватио лед. 20

С белом булом,
Са зумбулом,
Шарен-рајем
Рајским мајем,
Цвећем, миром, 25
Са лепиром,
Летимо ти ми
Срца топити,
– Ћију ћи!

Моје тице мале, јадни сиротани! 30
Прошли су ме давно моји лепп дани,
Увело је цвеће, одбегô ме мај,
А на души оста, кô скрхана биљка,
Ил' кô тужан мирис увелог босиљка,
Једна тешка рана, тежак уздисај. 35

На Липару, 1866. г.

Напомена: текст песме „На Липару” доноси се према Ђура Јакшић, *Песме*, САБРАНА ДЕЛА ЂУРЕ ЈАКШИЋА, књ. 1, приредио Душан Иванић, Слово љубве, Београд, 1978, стр. 95–96

ОТАЦБИНА

И овај камен земље Србије,
Што претећ сунцу дере кроз облак,
Суморног чела мрачним борама
О вековечности прича далекој,
Показујући немом мимиком
Образа свога бразде дубоке. 5

Векова тавних то су трагови –
Те црне боре, мрачне пећине;
А камен овај, кô пирамида
Што се из праха диже у небо, 10
Костију кршних то је гомила,
Што су у борби против душмана
Дедови твоји вољно слагали,
Лепећи крвљу срца рођеног
Мишица својих кости сломљене, 15
Да унуцима спреме бусију,
Оклен ће некад смело презирућ
Душмана чекат чете грабљиве.

– И само дотле, до тог камена,
До тог бедема . . . 20
Ногом ћеш ступит можда поганом?
Дрзнеш ли даље? . . . Чућеш громове,
Како тишину земље слободне
Са грмљавином страшном кидају,
Разумећеш их срцем страшљивим 25
Шта ти са смелим гласом говоре,
Па ћеш о стења тврдом камену
Бријане главе теме ћелаво
У заносноме страху лупати,
Ал' један израз, једну мисао 30
Чућеш у борбе страшној ломњави:
„О т а ц б и н а ј е о в о С р б и н а ! ...”

(1875)

Напомена: текст песме „Отаџбина” доноси се према Ђура Јакшић, *Песме*, САБРАНА ДЕЛА ЂУРЕ ЈАКШИЋА, књ. 1, приредио Душан Иванић, Слово љубве, Београд, 1978, стр. 101–102